

Norge i EEC – en mer effektiv distriktspolitikk

Foredrag av adm. direktør Jan Didriksen,
Norges Industriforbund

Særtrykk av „Norges Industri“ nr. 10-1971

AAS & WAHLS BOKTRYKKERI, OSLO

Adm. direktør Jan Didriksen i Norges Industriforbund holdt nylig dette foredraget i Trøndelag Industriforening. Han belyste hvordan vi står fritt til å bruke nasjonale distriktpolitiske virkemidler innenfor EEC og hvordan vi kan nyte godt av fellesskaplige virkemidler, han understreket at de nåværende medlemmer i EEC driver aktiv lokaliseringsspolitikk, og han kom inn på industriens og jordbrukets roller i løsningen av disse oppgaver.

Innledning

I den flom av skremsler om EEC som har overskyldet det norske folk i de siste månedene, er det også en del påstander om hvilken skjebne som vil ramme utkantstrokene i Norge ved et medlemskap i EEC. I et skrift, utgitt av den såkalte «Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i EEC», heter det:

«En samordning av Norges jordbrukspolitikk med EEC-landene på Roma-traktatens grunn vil *umiddelbart* føre til at 90 pst. av de bruk som eksisterer idag må nedlegges. Hvis utviklingen i jordbruket innen EEC blir slik vi har sett det skissert i Mansholt-planen, vil *flertallet* av de gjenværende bruk gå samme vei før 1980. Enhver kan forestille seg hvilke enorme problemer en slik utvikling vil skape for vårt land og særlig for utkantstrokene».

Denne debattformen er dessverre typisk for en del av motstanden mot EEC: Man fremstiller landene og folkene i Det europeiske Fellesskap som noe fremmed — som noe som står i sterk kontrast til våre egne menneskelige verdinormer og våre samfunnsforhold. Man antyder at norsk tilslutning til Fellesskapet vil føre til drastiske omlegninger av våre leveforhold og livsvilkår.

Hvis vi setter oss nærmere inn i forholdene i Fellesskapet, oppdager vi imidlertid at virkeligheten er en

helt annen enn det man her i Norge — på avstand fra Kontinentet — prøver å fortelle folk. *Distriktsproblemene* er et typisk eksempel på hvordan man i de europeiske land står overfor *felles* problemer og *felles* oppgaver. Sannheten er nemlig den, at alle EEC-land — kanskje bortsett fra det lille og tett befolkede Luxembourg — kjemper med visse distrikts- og utkantproblemer. De prøver alle å finne frem til en politikk som kan styrke grunnlaget for tilfredsstillende næringsvilkår, og derved for bosetting, i enkelte deler av hvert enkelt land. Viljen til å drive distriktpolitikk er ikke noe særnorsk fenomen. Enkelte EEC-land har i virkeligheten nådd frem til klarere målsettinger og til sterkere virkemidler enn vi selv har gjort. Vi har meget å lære. Vi vil dessuten tro at et internasjonalt samarbeide om disse oppgavene kan gi alle land et sikrere grunnlag for å løse dem.

Alternativer vis-à-vis EEC

Når vi skal drøfte hvordan situasjonen i våre norske distrikter blir påvirket av tilslutning til Det europeiske Fellesskap, må vi kort trekke opp den problemstilling vi står overfor. Som et utgangspunkt er det naturlig å minne om de to alternativer som foreligger:

1. At Norge blir medlem i et utvidet EEC — når Storbritannia, Danmark og Irland går med — samtidig som EFTA går i oppløsning.

2. At Norge blir stående utenfor et utvidet EEC med et hjemmemarked på snaut fire millioner, og forøvrig markedsmessig avhengig av hva vi kan oppnå gjennom handelsavtaler.

Når det gjelder det annet alternativ, blir det i debatten ofte henvist til at vi må ta sikte på en ordning som er lik den Sverige vil søke å oppnå. Vi må imidlertid være oppmerksom på den *fundamentalt* forskjellige situasjonen som foreligger for Sverige og Norge, — politisk og økonomisk. Sveriges eneste alvorlige problem ligger i kravet om at landets nøytralitetspolitikk må ivaretas. Norges politiske utgangsstilling er som kjent en helt annen.

Når det gjelder den økonomiske side av saken, er det også en dyp forskjell mellom de utgangspunkter som våre to land har for forhandlinger. Norge reiser som kjent spørsmål om unntak fra Fellesskapets ordninger på vesentlige økonomiske områder. Vi krever spesialordninger for jordbruk og fiske. Sverige kan akseptere alt — ikke bare tollunionen, men også de ordninger som Fellesskapet etablerer for primærnæringene.

Sveriges utgangspunkt for å forhandle om en økonomisk ordning — enten man kaller det assosiering eller

handelsavtale — er derved fundamentalt forskjellig fra vår. Hvis vi ønsker å unnta næringsområder der vi anser oss svake, vil naturligvis Fellesskapet søke unntatt områder hvor vi er sterke nok til å hevde oss. Dette vil kunne ramme sentrale deler av norsk industri, grener som i dag spiller en betydelig rolle i både utenriksøkonomien og i distriktspolitikken.

Distriktproblemer uansett

Norge vil ha distriktspolitiske problemer og oppgaver uansett om vi står innenfor eller utenfor Fellesskapet. Vi vil nemlig stadig oppleve en forandring i vår næringsstruktur og vårt bosettingsmønster. Denne omstillingen vil arte seg som en utflytting av mennesker fra våre grisorgrindte bygdestrøk og fra våre modernæringer. Det vil stadig skje en rasjonalisering av produksjonsvirksomheten i jordbruket og fisket. Mennesker kan ikke lenger finne tilfredsstillende inntekts- og trivselsforhold i disse næringer, og de søker seg over til noe annet.

Denne prosessen er naturligvis ingen naturlov. Men etter alt å dømme, vil det være et sterkt politisk ønske om å opprettholde en økonomisk vekst i vårt land. Skal vi oppnå denne veksten, må vi også sørge for en rasjonalisering i næringslivet. Dette vil også innebære overføring av arbeidskraft fra stagnerende til ekspanderende virksomhet.

Jeg tror det er viktig å understreke også en annen drivkraft bak denne omstillingsprosessen. Den er nemlig ikke bare et produktivitetsutslag. Folk flytter også ut av de grisorgrindte strøk, fordi de søker goder som de bare kan oppnå i visse befolkningskonsentrasjoner. Jeg minner om de tilbud som foreligger i kultur og undervisningssektoren, og i hele sosialsektoren. Dette er tilbud som i sin karakter simpelthen ikke kan spres ut over den gamle bosettingsstruktur. Selve omstillingsprosessen har derved også et vesentlig trivselsmål.

Vårt ønske må være å styre denne prosessen. Vi må unngå altfor sterke opphopninger av befolkningen i enkelte områder av landet. Vi må sørge for en balanse mellom de geografiske deler av vårt land. Vi må — som det er blitt så alminnelig å si — prøve å få i stand en desentralisert konsentrasjon.

Våre distriktproblemer — og industriens rolle

Jeg har allerede antydnet hvordan våre distriktproblemer er en følge av den økonomiske vekstprosess.

Nedgangen i primærnæringsenes andel av yrkesbefolkningen vil under enhver omstendighet fortsette. De metoder som vi allerede kjenner til

— og som vi forutser — gjør det mulig å opprettholde den nåværende selvforsyning av mat med en innsats som svarer til 3—5 pst. av yrkesbefolkningen. Prognosene fra Landbruksøkonomisk institutt viser at andelen vil bli tre pst. i år 2000, hvis vi opprettholder den landbrukspolitikk vi fører idag. Jeg understreker dette: Selv med den nasjonale landbrukspolitikk som vi idag praktiserer, vil jordbrukets andel av yrkesbefolkningen gå helt ned til tre pst. i løpet av 30 år.

Den relative andel av yrkesbefolkningen som frigjøres fra primærnæringsene og går over til industri og servicenæringer, vil trolig samles i visse befolkningskonsentrasjoner. De arbeidsprosesser som de skal delta i, må nødvendigvis skje i samspill med andre mennesker. Industriell vareproduksjon og servicetjenester kan ikke spres ut som i de arealbrukende næringer. Også som mottakere av de servicegoder som skapes — i kultur, undervisning, administrasjon, personlig service, osv., må menneskene bo konsentrert.

Over 65 pst. av befolkningen bor idag i tettsteder. Tar man også med dem som faller naturlig inn i bymessige regioner, er det grunnlag for å hevde at distriktproblemet — for dem som bor i utkantene — er et minoritetsproblem. Det er majoritetens ansvar å føle solidaritet og forpliktelse overfor minoritetene.

Industrien spiller uten tvil en nøkkelrolle i disse problemstillingene. Når vi drøfter distriktutbygging, dreier det seg i realiteten ofte om industrireisning. Vi må imidlertid også kunne konstatere at det er en tendens til å legge overdrevet vekt på industrien. Dels får den ansvaret for konsentrasjonsprosessen, dels tillegges den en betydning som sysselsettingsfaktor som ikke er realistisk på lengre sikt.

Når det gjelder «ansvaret» for det som skjer, er det riktig at moderne industridrift krever en betydelig samling av arbeidskraft, men at andre former for virksomhet som avtar arbeidskraft i stigende grad — særlig serviceyrker — krever en enda sterkere grad av konsentrasjon. Og når det gjelder evnen til å absorbere stadig mer arbeidskraft, må det understrekes at industrien etter alt å dømme har et metningspunkt. Erfaringene fra de fleste industriland tyder på at industrien trekker til seg arbeidskraft inntil den har vel 40 pst. av sysselsettingen. Når denne andel er nådd, absorberer ikke industrien mer av yrkesbefolkningen, og arbeidskraften suges istedet opp av servicevirksomhetene. Også dette vil være et ledd i den økonomiske vekst. Vi får nok en økende vareproduksjon, men den skjer så effektivt at varene frembringes uten større innsats av arbeidskraft.

Selv om vi opererer med et slikt «metningspunkt» for industrisysselsettingen, bør det vel legges til at Norge ennå ikke har nådd en så høy industrialiseringsgrad. Under enhver omstendighet vil industrien i mange år fremover danne et fundament for distriktenes økonomi.

Effektene av medlemskapet

Vårt spørsmål blir så om vi makter å beherske distriktproblemene bedre eller dårligere om vi går inn i det utvidede europeiske Fellesskap.

Man kan i den forbindelse reise følgende spørsmål:

1. Kan vi fortsatt bruke nasjonale virkemidler i distriktspolitikken dersom vi kommer inn i EEC? Med andre ord: Står vi fritt til å føre en nasjonal distriktspolitikk?

2. Vil vi kunne nyte godt av fellesskapelige virkemidler — dvs. tiltak som EEC på felles basis setter inn for å løse utkantproblemer innenfor denne store markedsgruppering?

3. Vil den økonomiske aktivitet i våre distrikter bli påvirket av de muligheter for ekspansjon som et medlemskap generelt kan få for norsk økonomi, både når det gjelder eksisterende industri og skape ny virksomhet?

Medlemskap særlig viktig for utkantindustrien

La meg først få gå nærmere inn på dette siste spørsmål:

Fra motstanderhold blir det ofte hevdet at det særlig er vår kapitalintensive storindustri som vil ha fordel av et medlemskap. Men man understreker ikke samtidig at denne industri ikke befinner seg i Osloområdet eller i andre strøk som man kaller pressområder. Det er i virkeligheten snakk om industrier som danner hjørnesteiner i en rekke distrikter.

For å belyse dette skal jeg nevne tre industrigrener, som alle har et sterkt behov for å komme med i Fellesmarkedet: Aluminiumindustrien, ferrolegeringsindustrien og treforedlingsindustrien.

Aluminiumindustrien og ferrolegeringsindustrien er sentrale deler av vår såkalte kraftkrevende industri. Tilførselen av rimelig elektrisk kraft har som kjent vært det eneste grunnlag for å etablere disse betydelige arbeidsplasser her i landet. De er stort sett plassert i nærheten av kraftkildene, dvs. i utpregede utkantstrøk. Vi vet hvordan disse industrier har skapt en rekke lokalsamfunn i vårt land — i Salten, på Helgeland, i Trøndelag, i Møre og Romsdal, i Sogn og Fjordane, i Hordaland og i Rogaland.

Aluminiumindustrien

Fellesmarkedets landene opprettholder en høy tollmur for disse produktene. For primæraluminium er satsen syv pst., og for halvfabrikata og ferdigvarer 12—13 pst. Aluminiumindustrien har beregnet at dens tollbelastning på EEC-landene var 40 - 45 millioner kr. i 1969. Dette var i sin helhet et tap av inntekter for vår industri. Hvis vårt land slutter seg til

Fellesmarkedet, vil det åpne seg nye muligheter for en sterkere utbygging av vår halvfabrikata- og ferdigvareproduksjon i aluminiumindustrien. En slik satsing på videreføring er et sterkt ønske både hos myndigheter og industrien.

Ferrolegeringsindustrien har også et meget sterkt behov for å komme innenfor Fellesmarkedets tollmurer. EEC praktiserer idag tollsatser for disse produktene som ligger opp imot 10 pst. Om Storbritannia kommer med i EEC og Norge blir stående utenfor, vil nærmere 80 pst. av avsetningen av disse produktene møte EEC-tollmuren. Dette er i seg selv grunn nok til å frykte for en stagnasjon, som vil ramme de distrikter og de distriktssentra som er bygget opp omkring verkene.

For *treforedlingsindustrien* vil et medlemskap være helt avgjørende for arbeidet med å komme over til en mer avansert produksjon — til høyere foredling, sikrere inntjeningssevne og derved også tryggere arbeidsplasser. EEC opererer med lave tollsatser, eller ingen tollsatser overhodet, når det gjelder lavt bearbejdede halvfabrikata. For de høyt bearbejdede varer er det derimot meget høye tollsatser. Beregnet på ferdige varer tilsvarende denne tollens ca. 50 kr. pr. m³ tømmer, hvis det blir anvendt til å produsere de tollbelagte kvaliteter, hvilket svarer til nærmere 50 pst. av den tømmerpris bedriftene betaler i dag.

Hvis vi blir stående utenfor Fellesmarkedet, vil arbeidet med å få istand en mer avansert foredling kunne få et grunnskudd. Jeg skal nevne enda et par tall som illustrerer hvilket distriktorientert problem dette er. Dersom den delen av råstoffet som idag har lav foredling kan videreføres, vil treforedlingsindustriens bearbejdelsesverdi øke med mer enn 500 millioner kr. Dette tilsvarende 1/3 av treforedlingssektorens samlede eksportverdi idag. Ut fra forholdene i våre skoger, bør den norske avvirkningen av tømmer kunne økes med 4 millioner m³. En slik økning — som imidlertid vil være meget avhengig av EEC-medlemskap — vil gjøre skogbruket til en større inntektskilde for bygde-Norge enn jordbruket utgjør idag. Vi vet dessuten at de bondene som eier 3/4 av jordbruksarealet, også eier 3/4 av skogbruksarealet.

Når det gjelder rent generelt den indirekte virkning for distriktene av økonomisk ekspansjon, vil jeg understreke at de to næringer, som fremfor noen andre har ansvaret for norsk utenriksøkonomi — industri og skipsfart — har gått meget sterkt inn for norsk medlemskap i EEC. De mener at adgangen til dette store marked, og deltakelsen i det samarbeide som blir utviklet, vil være det beste grunnlag for en fortsatt rik ekspansjon. Det skulle være unødvendig å påpeke at en slik inntjening av inntekter til landet også vil ha ringvirkninger for distriktene. Vi må være klar over at en vesentlig del av veksten i industrien skyldes knoppskyting fra bestående industri. Over 70 pst. — eller rundt regnet 3/4 — av alle nye ar-

beidsplasser i industrien i Norge etter den andre verdenskrigen, er kommet i stand gjennom ekspansjon fra bestående bedrifter. I de senere år har vi sett hvordan bedrifter som er lokalisert i visse byer i vårt land, møter et direkte hinder for videre ekspansjon. Dels har de ikke arealer til å utvide, dels får de ikke den arbeidskraft de trenger. De søker derfor å legge sin ekspansjon til nyetablerte filialer i distriktene. Det er opplagt at denne prosessen bare kan skje med en sterk og ekspanderende industri. En industri i stagnasjon kan ikke makte å bygge distriktene.

Nasjonale virkemidler

Jeg går så over til å behandle de virkemidler som på nasjonal basis brukes til dels i Norge, dels i Fellesmarkedslanene.

I Norge praktiserer vi idag en rekke virkemidler for å stimulere økonomisk virksomhet i næringssvake distrikter.

For det første brukes offentlige bevilgninger, som generelt tar sikte på å styrke økonomien i distriktene, ved at de bl.a. får tilfredsstillende grunnlagsinvesteringer.

Av mer direkte virkemidler nevner jeg den institusjon som spesielt har til formål å delta i distriktsutbyggingen, Distriktenes utbyggingsfond. Fondet yter lån og lånegarantier, og det gir også tilskudd til flytting, opplæring og oppstartning.

Vi praktiserer også en rekke skattemotiverte virkemidler, dels gjennom adgang til skattefrie fondsavsetninger i utbyggingsområder, dels gjennom refusjon av investeringsavgift i visse områder. Det er også lansert et nytt virkemiddel, som innebærer direkte investeringstilskudd opp til 25 pst. av investeringen i særlige tilfelle. Og endelig har vi det apparat for lokaliseringssveiledning som nå er i ferd med å bli etablert.

Våre myndigheter har forlenget fastslått at Norge kan opprettholde disse nasjonale virkemidler i tilfelle vi går med i EEC.

Jeg skal så nevne en del eksempler som viser hvordan *felleskapsland* har tatt i bruk virkemidler som er mer vidtrekkende enn våre, dels i form av direkte tiltak, dels i form av hva jeg vil kalle en distriktspolitisk avklaring og målsetting.

Jeg tror det er grunn til å se spesielt på *Frankrike* i denne forbindelse.

Et vesentlig moment i fransk politikk har vært behovet for å bremse veksten i Paris-området. Det er i denne forbindelse innført en omfattende direkte etableringskontroll, som dessuten er kombinert med en særskilt investeringsskatt. Det kreves en spesiell tillatelse for å etablere eller utvide bestående bedrifter i Paris-regionen, dersom det dreier seg om sysselsetting av mer enn 50 personer, og et gulvareal på mer enn 50 m². Denne kontroll gjelder både industri og kontorlokaler. Tillatelse til

etablering i Paris-regionen blir bare innvilget når det synes umulig å realisere vedkommende tiltak andre steder i landet.

Et annet hovedproblem har vært å få i gang utbygging i Vest-Frankrike. De franske myndigheter har ganske vidtgående målsettinger for området. For eksempel gikk en fem-årsplan for siste halvdel av 1960-årene ut på å lokalisere 35—40 pst. av alle nye arbeidsplasser i industrien til denne delen av landet.

Ytterligere en oppgave har vært å skape kraftige sentra eller byområder, som kunne *demme opp* for utflyttingen fra utkantstrøkene og bremse tilstrømmingen til Paris-området.

Jeg nevner dessuten at franskmennene har iverksatt en rekke selektive virkemidler, bl.a. egne statsfinansierte selskaper for næringsvirksomhet i spesielt vanskelige jordbruksdistrikter i sør, fonds for subsidiert investering i infrastruktur, finansieringstilskudd for å støtte små og middelstore bedrifter, som ikke så lett kan gå til de store kredittinstitusjoner i Paris, og dessuten en rekke former for statlige tilskudd til utvikling, tilpasning og flytting.

Italia har også iverksatt en rekke vidtgående tiltak for å utbygge de næringssvake distrikter i sør. Jeg nevner virkemidler som tilskudd til grunnlagsinvesteringer i nye industrisentra, offentlige regionalbanker, nedskrivningsbidrag, spesiell allokering av offentlige innkjøp, skatteregler og reduserte jernbanefrakter.

Om vi ser på andre typer virkemidler, er *tilskuddsordninger* til investeringer i maskiner og anlegg benyttet i alle de seks nåværende medlemsland. Satsene varierer etter investeringsenes art og bedriftenes beliggenhet, og de svinger fra 10 pst. og opptil 30 pst. i Belgia og Italia. I Frankrike og Tyskland er maksimalsatsene 25 pst. *Rentenedsettelse* benyttes også. *Garantiordninger* praktiseres i alle land unntatt Frankrike. Det tilbys ferdige industriarealer og tilskudd til opparbeidelse i de fleste land. *Opplæringstilskudd* og tilskudd til flytting praktiseres også. *Frakttilskudd* benyttes i Sør-Italia og i Vest-Tyskland. Forskjellige former for *skattelettelse* finner vi i Belgia, Luxembourg, Tyskland, Frankrike og Italia.

Hva har man oppnådd?

I en OECD-publikasjon fra 1970 er det gjort et forsøk på å sette opp status.

I *Italia* har det vært fremgang, men det er fortsatt et betydelig gap mellom sør og nord i landet.

I *Frankrike* synes utviklingen i de siste fem år å ha vært positiv i vest og sørvest, mens det fortsatt er vanskeligheter i nord og sørøst. Paris øver fortsatt sterk tiltrekningskraft.

I Nederland er økningen i industri-sysselsettingen størst i de tilbakeleggende områder i sør og nord i landet. Man forutsetter imidlertid behov for ytterligere stimuleringsiltak.

I Belgia er det i de siste år skapt en rekke nye arbeidsplasser utover i

landet, men det er fortsatt tydelige problemer i enkelte områder.

I Tyskland var det det økonomiske tilbakeslaget i 1966-67 som utløste distriktspolitiske tiltak. Her har det vært en økt aktivitet, og man forutser en enda sterkere innsats.

Det skulle etter dette være klart at Norge ikke bare kan praktisere alle de nasjonale virkemidler i distriktspolitikken som vi bruker idag. Vi konstaterer at andre land har brukt mer vidtrekkende midler enn oss, uten at det er i strid med bestemmelsene i EEC, og at det følger også er nok å gå på om vi ønsker å utvide våre egne distriktspolitiske virkemidler.

Felles virkemidler i EEC – Virkemidler på Fellesskapsbasis

Store deler av Norge vil være utkantområder i et utvidet Fellesmarked. Det er derfor viktig å spørre hvilke virkemidler som kan bli iverksatt på *fellesskapselig* basis.

Et hovedpoeng i Roma-traktaten — og det samarbeide som er skapt på grunnlag av den — var å fremme den økonomiske vekst ved at produkter og produksjonsfaktorer skulle flyte fritt og på like vilkår mellom medlemslandene. Derved skulle man til gjensidig fordel få utnyttet ressursene på en effektiv måte. Man forutså imidlertid, da traktaten ble utarbeidet, at dette generelle prinsipp kunne gi skjevheter, bl.a. i form av regional ulikevekt. Traktaten har derfor bestemmelser som tar sikte på å motvirke slike skjevheter.

I innledningen til traktaten, hvor man har angitt målsettingen for samarbeidet i Fellesskapet, er det fastslått at partene skal bestrebe seg på å sikre en harmonisk utvikling ved å minske den forskjell som består mellom de forskjellige områder og ved å bedre de minst begunstigede områders stilling. I art. 2 heter det at Fellesskapet har til oppgave bl.a. å fremme en harmonisk utvikling av den økonomiske virksomhet i Fellesskapet som *helhet*.

I tillegg til disse prinsipputtalelser i Roma-traktaten, nevner jeg en egen protokoll til Roma-traktaten, der medlemslandene erklærer at det er i felles interesse at den italienske regionalpolitikk kan opprettholdes og utvides. Jeg vil naturligvis ikke trekke noen direkte sammenligning mellom det økonomiske utviklingsnivå i Sør-Italia og i de norske distrikter. Jeg vil imidlertid påpeke at det for EEC må stå som en like viktig oppgave å bidra til tilfredsstillende inntektsforhold for befolkningen i Vest- og Nord-Norge, som det er å bidra til en økonomisk utvikling i det sørlige Italia, som er i samsvar med de forhold som hersker ellers i det kontinentale Europa.

Når det gjelder konkrete, materielle bestemmelser i Roma-traktaten, nevner jeg traktatens art. 92, som behandler prinsippene for statsstøtte. Det er her åpnet adgang til å benytte statsstøtte, bl.a. som et distriktspolitisk virkemiddel. I tillegg

til dette oppretter Roma-traktaten *fellesskapsinstitusjoner*, som skal gi støtte til utbyggingen av næringslivet i vanskeligstilte distrikter. De viktigste av disse organer er *Den europeiske Investeringsbank* og *Det europeiske Landbruksfond*. Videre er det i forbindelse med opprettelsen av *Det europeiske Kull- og stål-fellesskap*, bestemmelser om at man kan gi støtte til utbygging av næringslivet. Den støtte det her er snakk om, er særlig investeringsstøtte og støtte til omstilling. Et ytterligere institusjonalisert tiltak er *Det europeiske Sosialfond*, der det blir gitt støtte direkte til arbeidstakere i forbindelse med omstillinger i næringslivet.

Blant de institusjoner som står sentralt i det regionalpolitiske arbeidet, er Den europeiske Investeringsbank. Banken kan gi garantier og lån til prosjekter som tar sikte på utbyggingen av mindre utviklede områder, modernisering og omstilling av foretak, og andre fellesskapstiltak. Fra banken ble opprettet, og frem til 1. desember 1970, har banken gitt lån tilsvarende ialt 11,2 milliarder norske kroner. Halvparten av midlene er gått til næringslivet, den andre halvpart til grunnlagsinvesteringer. Italia har fått ca. 50 pst. — og her er den langt største del kanalisert til Sør-Italia. I et forslag fra Kommisjonen fra oktober 1969 anbefaler man opprettet et rentesubsidieringsfond på fellesskapsbasis og omfattende garantiordninger.

Roma-traktaten inneholder forøvrig ikke bestemmelser som gir Fellesskapet noen overnasjonal myndighet i distriktspolitikken. Det er forutsetningen at dette i hovedsak er medlemsstatenes eget ansvarsområde.

Jeg vil også presisere hvor viktig det er for Norge å få istand en distriktspolitisk *harmonisering* i Europa. Innen EFTA vet vi hvordan enkelte land kan forsøke å overby andre land i etableringsvilkår for ny industri. Det beste eksempel er Storbritannias forsøk på å gi kraftige subsidier til etablering av aluminiumverk i britiske utkantstrøk. Dette satte straks den norske industris konkurranseposisjon i fare.

Slike usunne forsøk på å vri konkurranseforholdene vil man søke å hindre i EEC. Man vil prøve å utforme en felles europeisk oppfatning om hvordan man skal bidra til økonomisk utvikling i de europeiske utkantstrøk. Man bør iverksette tiltak som gir visse komparative fortrinn for de regioner av Europa som er handicapped, og da i en slik grad at man oppveier de ulemper som disse distriktene allerede har.

Jeg vil nevne et eksempel som illustrerer at man følger disse tankebaner i EEC. Et medlem av Kommisjonen, Albert Borschette fra Luxembourg, som leder arbeidet med å holde oversikt over statsstøttetiltakene, og som særlig har arbeidet med sikte på å få ulikebehandling til opphør, kom i et foredrag nylig inn på regionalpolitikken. Han sa at mens man hittil har vært opptatt med å bringe former for nasjonal ulikebehandling til opphør, vil man i fremtiden få den motsatte oppgave, nemlig å utarbeide

retningslinjer for hvordan man på fellesskapsbasis kan tillate ulikebehandling av bedrifter. Denne ulikebehandling vil i tilfelle skje etter regionalpolitiske kriterier. Dette innebærer igjen at man bedre vil likestille utkantregioner, som har parallelle økonomiske og industrielle vanskeligheter, med andre regioner.

EEC-industriens syn

Industrien i EEC er også opptatt av disse oppgaver.

UNICE (sammenslutningen av industriforbundene i EEC-landene) har i en uttalelse i april i år gått inn på de forskjellige problemer i regionalpolitikken. For å nå de oppsatte mål, mener UNICE at distriktsstøtte bør settes inn for å styrke det økonomiske potensial i tilbakeleggende områder, og at man bør gjøre dette ved å bedre deres infrastrukturelle anlegg, forsterke omskoleringskapasiteten og ved direkte støtte til reising av nye aktiviteter i områdene.

Støtten bør avpasses etter regionenes ressurser og karakteristiske særtrekk. Utviklingen behøver nødvendigvis ikke å være identisk i alle regioner. Støtten bør konsentreres om visse områder, og særlig i regioner hvor situasjonen er spesielt vanskelig.

Den nasjonale politikk bør fortsettes, men gradvis koordineres på fellesskapsbasis for å nå de oppsatte mål. Som en del av denne koordinering bør det fastlegges en ramme for støtteordninger for å unngå overbudskonkurranse. — Fellesskapselige tiltak bør rettes mot visse regioner for å sikre Fellesskapets balanserte utvikling og i områder hvor de nasjonale tiltak ikke er tilstrekkelige. De bør derfor komplettere de nasjonale tiltak og vanligvis være kombinerte med disse.

Dette skulle vidne om at industrien i EEC gir sin tilslutning til en regionalpolitikk.

Utkantstrøkernes konkurranseevne

Når det gjelder utkantstrøkernes konkurranseevne i et utvidet Fellesmarked, må jeg få lov til å nevne en utredning, som er foretatt av en av de aller mest fremstående og kjente regionalpolitiske forskere i Norden, professor Torsten Hägerstrand. (Utredningen er gjengitt i det svenske industriforbunds tidsskrift nr. 2/71). Han bruker som utgangspunkt en britisk studie, nemlig «Industrial Location and Economic Potential in Western Europe», og han bygger videre på den i et skandinavisk perspektiv. Den britiske analyse er en nokså komplisert beregning over hvordan den såkalte «beliggenhetsverdi» for industriell lokalisering varierer etter marked, tollposisjoner og transportforhold. Populært kan man si at man forsøker å beregne det såkalte økonomiske potensial på et sted

under ulike markeds- og avsetningsvilkår. Studien tar ikke med Norge i sine beregningslinjer, men stopper ved Jylland. Den påviser en ganske sterk forbedring i beliggenhetsverdien for f.eks. Esbjerg i en situasjon hvor Danmark er gått inn i Fellesskapet. Man skal naturligvis være varsom med å sammenligne Norge med Jylland, hvor det finnes direkte landforbindelser med Kontinentet. Men professor Hågerstrand har i stedet konsentrert oppmerksomheten om det skotske industribeltet ved Edinburgh, som vel på mange måter kan sammenlignes med en del områder her i Norge.

Den britiske studien viser oppgang i det såkalte potensial for Edinburgh i det øyeblikk Storbritannia kommer med. Professoren understreker at denne oppgangen vil bero på hvor langt transportkostnadene kan reduseres med ny teknikk, nye systemløsninger og bedring av kommunikasjonene. Han sier at alt tyder på at de perifere områdenes beliggenhetsverdi ikke blir svakere ved en tilknytning til Kontinentet, men at de forbedres.

Han påpeker videre at det utvilsomt også ute i Europa er en voksende opinion, som setter spørsmål ved mange utslag av det moderne industrisamfunn, f.eks. de sterke konsentrasjonene. Man vil legge en sterkere vekt på samfunnsøkonomiske, miljømessige og sosiale verdier. Han minner her om hvilket utmerket utgangspunkt vi har i Norden, nemlig godt om plass og et menneskelig og samtidig effektivt bysamfunn. Det er ingen dårlige ressurser når man skal hevde seg i en europeisk konkurranse.

Jordbruket som bosettingsfaktor

I våre distriktpolitiske problemstillinger er utviklingen i jordbruket et sentralt element. Vi kan for det første konstatere at utflyttingen fra jordbruket har skapt behovet for å skaffe ny sysselsetting i våre næringssvake distrikter. Vi står for det andre overfor spørsmålet om hvilken plass jordbruket skal ha i vår distriktsutbygging. Dette siste spørsmålet har i forbausende liten grad vært gjenstand for noen virkelig debatt og avklaring i vårt land. Som et motiv for å iverksette betydelige inntektsoverføringer til jordbruket, blir det ofte henvist til at dette er en støtte til å bevare en spredt bosetting i vårt land. Men derved står vi også overfor spørsmålet om dette er den beste pengeanvendelse, dersom de skal sees som et ledd i distriktpolitikken. Vi vil naturligvis kunne spørre om midlene burde anvendes til andre tiltak, som på lang sikt kunne legge tryggere grunnlag for sysselsettingen. Jeg sier ikke dette for å forringe landbrukets betydning. Hvis man vil gi det en positiv formulering, kan man spørre om det er riktig å pålegge jordbruket en så stor oppgave når det gjelder å bevare bosettingen.

Amanuensis Aanesland, landbruks-

økonom ved Norges Landbrukshøgskole, har i Ottar Brox' bok om norsk landbruk vurdert dette. Jeg siterer:

«Hvordan skal en bruke de ressurser som er tilgjengelige når en ønsker å opprettholde innbyggertallet? I jord- og skogkommunene består ressursene av jordbruksareal, skogareal, skogkapital og arbeidskraft. I tillegg til disse ressursene mottar bygdene inntektsoverføringer fra Staten på forskjellige måter. Særlig stor er inntektsoverføringen som blir gitt til bygdene gjennom jordbruksnæringen.»

«Det er rimelig å kreve at innbyggertallet bør opprettholdes i utkantbygdene med minst mulig kostnader for den øvrige delen av samfunnet.»

«Inntektsoverføringene bør gis slik at en får den beste ressursutnyttelse, og kan da ikke tildeles bygdene alene gjennom jordbruket.»

Sitat slutt.

Det viser seg ofte at det blir en omstridt avklaringsprosess når man skal forsøke å fastslå omfanget av inntektsoverføringene til jordbruket. Vi har imidlertid visse samletall som er gitt av pålitelige kilder. Den store skattekomiteén av 1966, den såkalte Sandberg-komiteén, har beregnet tilskuddene til jordbruket på statsbudsjettet for 1968 til en totalsum på 1334 millioner kr. Når man tenker på de år som er gått og de bevilgninger som er gitt, kan man vel grovt si at inntektsoverføringene går opp i en størrelsesorden på mellom 1,5 og 2 milliarder kroner pr. år. Disse overføringene må naturligvis komme fra andre grupper av befolkningen.

Når det foreligger en slik sammenheng mellom distriktpolitikken og jordbrukspolitikken, må jeg få bruke noen minutter til å gå inn på jordbrukets stilling i EEC-saken. Jeg må tilstå at jeg har overveiet om jeg, som representant for en annen næring, skulle diskutere landbruksnæringens situasjon. Men jeg har gjennom flere år hørt hvordan fremtredende talsmenn for jordbruket med stor iherdighet og pågåenhet har diskutert industriens situasjon og arbeidsvilkår. Jeg er vel derfor i en viss rett når jeg beveger meg inn på jordbruksområdet.

Jordbruket også tjent med medlemsskap

I vår markedsdebatt ser vi at enkelte av jordbrukets fremste talsmenn har stilt seg i spissen for en fullstendig negativ kampanje mot norsk deltakelse i det europeiske samarbeide som er under utvikling, og som vil komme inn i en ny fase når Storbritannia, Danmark og andre EFTA-land slutter seg til EEC. Jeg tror det vil være meget uheldig for landbruksnæringen selv om denne holdningen også skal bli avgjørende for jordbrukets stilling i denne sak. Dels kan det bringe landbruket inn i en vanskelig situasjon i vårt nasjonal-økonomiske bilde, dels kan det gjøre landbrukets utøvere mindre innstillet på å møte de nye omstil-

lingsproblemer — omstillingsproblemer som vil komme under enhver omstendighet. De negative undergangs- og dommedagsspådommer, som enkelte ledende landbrukspolitikere fremsetter, må naturlig nok bidra til å spre defeatisme. Det bygger i hvert fall ikke opp noen vilje til å møte utfordringene, til å gjøre det beste ut av den utviklingen som ser ut til å komme.

Jordbruket bør — for sin egen del — søke å akseptere ordninger som i rimelig grad er tilfredsstillende for jordbruket, og dessuten aktivt medvirke til en total løsning for vårt lands samlede økonomi som sikrer ekspansjon og vekst. Jeg har nevnt hvordan jordbruket er avhengig av inntektsoverføringer. Dette vil igjen si at man er avhengig av de øvrige befolkningsgrupper — grupper som er knyttet til andre næringer — og til deres vilje og evne til å påta seg overføringene.

Disse gruppers vilje skal skape det politiske grunnlag for jordbrukspolitikken og for de inntektsoverføringer den innebærer. Hvis vi kommer inn i en stagnerende økonomi, med liten eller ingen bedring i befolkningens inntektsforhold, vil jeg ikke anse det for selvfølgelig at de øvrige befolkningsgrupper er innstilt på å opprettholde fullt ut inntektsoverføringene til jordbruket.

Det er heller ikke bare snakk om vilje til overføringer, men også om evne til det. Jeg har forsøkt å vise hvordan de befolkningsgrupper som er knyttet til industrien, kan bli nødt til å ta konsekvensen av en situasjon, hvor spillerommet for inntektsforbedringer blir redusert. Vi må dessuten huske at bedriftene kan komme i en ny situasjon. Hvis de blir stående overfor en betydelig tollmur, som omgir det store europeiske marked, og om de allikevel skal prøve å selge der, må de selv betale tollbelastningen. De kan ikke regne med å ta det igjen på prisene i markedet. Hvis bedriftene overhodet skal makte dette, må de se nærmere på hele sin reelle kostnadsstruktur. Det er vel helt på det rene at kostnadsnivået i Norge i vesentlig grad blir indirekte påvirket av prisutviklingen for matvarer. Jeg skal ikke gå inn på hvordan en omlegning i praksis kan skje. Men den vil i høyeste grad reise spørsmål om hvilke priser vi er innstilt på å gi til vårt eget jordbruk, og i hvor stor grad vi skal opprettholde en selvforsyning, som innebærer at vi kjøper relativt betydelige mengder innenlandske matvarer til et forholdsvis høyt prisnivå.

Norges Bondelag støtter forhandlingslinjen. Vi må håpe at dette innebærer at denne faglige organisasjon har forstått alvoret i den totale situasjon, og at man har vurdert hvordan det reelle grunnlag for jordbrukets inntektsnivå er knyttet til markedsalternativene.

Industrien støtter det norske forhandlingsopplegget — der jordbruket er tillagt stor vekt. Det vi tar avstand fra er enkelte agitatorers misbruk av jordbruket i forsøket på å holde vårt land utenfor.

Sluttbemerkninger

Jeg har forsøkt å belyse hvordan et medlemskap i EEC vil gi oss bedre muligheter til å føre en aktiv distriktspolitikk. I en valgsituasjon, hvor alternativet er å stå utenfor et bredt marked i Vest-Europa, vil medlemskapslinjen sikre den tryggeste fremtid for de næringssvake distrikter i vårt land.

Jeg har forsøkt å vise hvordan vi vil stå meget fritt til å bruke nasjonale virkemidler, og at EEC i så

måte praktiserer rammer for slike ordninger, som går langt videre enn det vi anvender i Norge idag. Jeg har også vist hvordan Norge, som et utkantområde innenfor det store marked, kan nyte godt av direkte regionalpolitiske virkemidler som EEC iverksetter på fellesskapsbasis. Og endelig har jeg nevnt hvordan en generell styrkelse av norsk økonomi vil gi ringvirkninger i distriktene.

Enkelte politikere har i markedsdebatten hevdet at landene og menneskene på Kontinentet legger til grunn andre verdinormer enn vi gjør.

Dette er en misforståelse, som bare kan skyldes manglende kjennskap til det levende liv i andre land. Vi ser hvordan andre europeiske land føler omsorg for befolkningen i utkantstrøkene. Jeg kunne også vist hvordan de — akkurat som oss — er opptatt av miljøvern, av sosiale oppgaver, av trivselsbehovene, osv. Fellesskapet skal nettopp være et redskap til å gi oss større styrke og større muligheter til å løse utkantstrøkernes problemer, problemer som alle moderne industrisamfunn idag står overfor. ■